

Облікова картка НДДКР

Державний обліковий номер: 0223U004350

Державний реєстраційний номер: 0118U006143

Відкрита

Дата реєстрації: 16-10-2023

1. Етапи виконання

Номер етапу: 1

Назва етапу: Пам'ятки комплексу історичного середмістя Чернігова

Початок етапу: 08-2018

Закінчення етапу: 08-2023

Вид звітнього документа: Остаточний звіт

2. Виконавець

Назва організації: Національний архітектурно-історичний заповідник "Чернігів Стародавній "

Код ЄДРПОУ/ІПН: 02498151

Підпорядкованість: Міністерство молоді та спорту України

Адреса: вул. Преображенська,1, м. Чернігів, Чернігівський р-н., Чернігівська обл., 14001, Україна

Телефон: 0462645964

3. Власник результатів НДДКР (продукції)

Назва організації: Національний архітектурно-історичний заповідник "Чернігів Стародавній "

Код ЄДРПОУ/ІПН: 02498151

Адреса: вул. Преображенська,1, м. Чернігів, Чернігівський р-н., Чернігівська обл., 14001, Україна

Підпорядкованість: Міністерство молоді та спорту України

Телефон: 0462645964

4. Джерела та напрями фінансування

Підстава для проведення робіт: 43 - власна ініціатива (якщо робота виконується з власної ініціативи за кошти виконавця НДР або безкоштовно)

КПКВК:

Напрямок фінансування: 2.1 - фундаментальні дослідження

Джерела фінансування

Джерело фінансування: 7704 - власні кошти, кошти підприємств, установ, організацій, фізичної особи на виконання ініціативних робіт

Фактичний обсяг фінансування за звітний етап: 0.000 тис. грн.

5. Науково-технічна робота

Назва роботи (укр)

Пам'ятки комплексу історичного середмістя Чернігова

Назва роботи (англ)

The Monuments of Historical Downtown Chernihiv

Реферат (укр)

АРХІТЕКТУРНА ПАМ'ЯТКА, АРХЕОЛОГІЧНА СПАДЩИНА, ДИТИНЕЦЬ, ІСТОРИЧНЕ СЕРЕДМІСТЯ, ЧЕРНІГІВ. Об'єкт дослідження: середмістя Чернігова. Мета роботи полягає у з'ясуванні модифікацій історичних територій Чернігова у розрізі історико-культурного та соціального дискурсу; визначенні особливостей нерухомих об'єктів і пов'язаних з ними рухомих пам'яток; з'ясуванні впливу архітектури Чернігова та визначенні її значущості. Методи дослідження – історіографічний аналіз – для з'ясування здобутків попередніх поколінь дослідників, конкретизації об'єкта дослідження; проблемно-хронологічний – при впорядкуванні історичних фактів, реконструкції послідовності історичних подій; історико-порівняльний – задля встановлення спільних і відмінних рис архітектурних пам'яток середмістя Чернігова та інших регіонів, окреслення архітектурного обличчя міста. В результаті проведених археологічних, архітектурних та мистецтвознавчих досліджень накопичений фактичний матеріал, який уможливив уточнення та доповнення існуючих відомостей про забудову історичного центру Чернігова в різні періоди, створив підстави для коригування наявних відомостей щодо оздоблення культових та цивільних споруд, рухомих та нерухомих пам'яток, які перебувають під охороною заповідника. Зібрані й опрацьовані матеріали лягли в основу наукових публікацій співробітників заповідника, були представлені у доповідях на наукових форумах різних рівнів, були використані для осучаснення музейної експозиції, змісту екскурсій та агітаційно-просвітницьких матеріалів.

Реферат (англ)

ARCHITECTURAL MONUMENT, ARCHAEOLOGICAL HERITAGE, DYTNETS, HISTORIC CENTER, CHERNIHIV. Object of study: the center of Chernihiv. The purpose of the study is to determine the modifications of the historical territories of Chernihiv in the context of historical, cultural, and social discourse; to determine the features of immovable objects and related movable monuments; to determine the influence of Chernihiv's architecture and to determine its significance. The research methods used are historiographical analysis to clarify the achievements of previous generations of researchers, to specify the object of study; problematic and chronological analysis to organize historical facts, reconstruct the sequence of historical events; historical and comparative analysis to establish common and distinctive features of architectural monuments in the center of Chernihiv and other regions, and to outline the architectural face of the city. As a result of the archaeological, architectural, and art history research, factual material was accumulated, which made it possible to clarify and supplement the existing information on the development of the historic center of Chernihiv in different periods, and created grounds for adjusting the available information on the decoration of religious and civil buildings, movable and immovable monuments under the protection of the reserve. The collected and processed materials formed the basis of scientific publications by the reserve's staff, were presented in reports at scientific forums of various levels, and were used to modernize the museum exposition, the content of excursions, and outreach materials.

Індекс УДК: 94, УДК 94(477.51-25):[904+725.94]

Коди тематичних рубрик НТІ: 03.09.03

6. Науково-технічна продукція (НТП)

НТП 1

Назва продукції (укр): наукові публікації, тексти екскурсій, просвітницькі матеріали

Назва продукції (англ): scientific publications, texts of excursions, educational materials

Очікувані результати: Методичні документи

Галузь застосування: гуманітарна,

Опис продукції (укр): В результаті проведених археологічних, архітектурних та мистецтвознавчих досліджень накопичений фактичний матеріал, який уможливив уточнення та доповнення існуючих відомостей про забудову історичного центру Чернігова в різні періоди, створив підстави для коригування наявних відомостей щодо оздоблення культових та цивільних споруд, рухомих та нерухомих пам'яток, які перебувають під охороною заповідника.

Соціально-економічна спрямованість НТП: соціальна спрямованість

Стадія завершеності НТП: Звіт по НДДКР

Впровадження НТП: Впроваджено

Строки впровадження: 08.2018-08.2023

Виробник продукції: Національний архітектурно-історичний заповідник "Чернігів стародавній"

Споживачі продукції:

Перспективні ринки:

Права інтелектуальної власності: інтелектуальна власність заповідника

Форми та умови передачі продукції: використання для охорони культурної спадщини та популяризація

7. Бібліографічний опис

1. Карнабідівські читання : зб. наук. пр. / Нац. архітектур.-іст. заповідник "Чернігів стародавній", Центр пам'яткознавства НАН України і Укр. т-ва охорони пам'яток історії та культури ; [редкол.: Ю.О. Соболев (голова) та ін.]. Чернігів, 2019. Вип. 4. 256 с.

2. Карнабідівські читання : зб. наук. пр. / Нац. архітектур.-іст. заповідник "Чернігів стародавній"; [редкол.: Ю.О. Соболев (голова) та ін.]. Чернігів, 2021. Вип. 5. 262 с.

3. Чернігівські старожитності: зб. наук. пр. / Нац. архітектур.-іст. заповідник "Чернігів стародавній", Центр пам'яткознавства НАН України і Укр. т-ва охорони пам'яток історії та культури ; [редкол.: Ю.О. Соболев (голова) та ін.]. Чернігів, 2020. Вип. 6(9). 272 с.

4. Чернігівські старожитності: зб. наук. пр. / Нац. архітектур.-іст. заповідник "Чернігів стародавній". Чернігів, 2022. Вип. 7(10). 236 с.

Чернігівські старожитності: зб. наук. пр. / Нац. архітектур.-іст. заповідник "Чернігів стародавній". Чернігів, 2023. Вип. 8(11). 248 с.

6. Непотенко І.В. Маркування концептів церковного життя 1920-х рр. у Чернігові. Праці центру пам'яткознавства. 2018. Вип. 33. С. 259-270.

7. Гаркуша А. Олійний живопис (перша чверть XIX ст.) Спасо-Преображенського собору (XI ст.) у Чернігові: проблеми дослідження. Сіверянський літопис. 2018. № 6. С.55-60.

Гаркуша А. Проблеми збереження олійного стінопису (перша чверть XIX ст.) Спасо-Преображенського собору м. Чернігова. Сіверщина в історії України. Глухів, 2019. Вип.12. С. 23-26.

Гаркуша А. До питання про збереження олійного стінопису (перша чверть XIX ст.) в умовах підвищеної вологості Спасо-Преображенського собору (XI ст.) в Чернігові. Реставрація пам'яток архітектури в умовах високого рівня ґрунтових вод та підвищеної вологості інтер'єрів. Київ, 2019. С. 26-35.

Гаркуша А. Книга Буття у настінному розписі Спасо-Преображенського собору (XI ст.) м. Чернігова. Сіверянський літопис. 2020. № 4. С.12-24.

Гаркуша А. Дарування Мойсею божественного законодавства або «Синайське законодавство» у Спасо-Преображенському соборі (XI ст.) м.Чернігова. Сіверянський літопис. 2021. № 6. С.52-56.

Гаркуша А. Монументальний живопис першої чверті XIX ст. у Спасо-Преображенському соборі (XI ст.) м.Чернігова та його доля у XX та XXI ст.ст. Комплексний підхід до модернізації науки: методи, моделі та мультидисциплінарність. URL: <https://doi.org/10.36074/mcnd> (дата звернення: 03.03.2023).

13. Травкіна О. До питання про час будівництва будинку Чернігівського колегіуму та особливості його архітектури. Сіверянський літопис 2018. № 3. С. 32-44.
14. Травкіна О. Мазепинські пам'ятки у Національному архітектурно-історичному заповіднику "Чернігів стародавній". Іван Мазепа та його епоха: зб. наук. праць. Київ, 2019, С. 123-132.
15. Травкіна О. Гетьман І. Мазепа і Чернігівський колегіум. Сіверянський літопис. 2019. № 2. С. 181-184.
16. Травкіна О. "Зерцало от писанія Божественнаго" як літературна пам'ятка на пошану гетьмана Івана Мазепи". Церква - наука - суспільство: питання взаємодії на пошану київського митрополита Євгенія (Болховітінова): матеріали Сімнадцятої Міжнародної наукової конференції (Чернігів, 1 червня 2019 р.). Київ, 2019. С. 276-279.
17. Травкіна О. Про розбудову чернігівського кафедрального Борисоглібського монастиря наприкінці XVII — на початку XVIII ст. та місцезнаходження Чернігівського колегіуму. Сіверянський літопис. 2020. № 1. С. 52-68.
18. Травкіна О. Про навчання студентів Чернігівського колегіуму медицині у другій пол. XVIII ст. Сіверщина в історії України. Глухів, 2020. Вип. 13. С. 155-159.
19. Травкіна О. Чернігівський колегіум: обставини заснування, історія, проблеми дослідження". Церква - наука - суспільство: питання взаємодії на пошану київського митрополита Євгенія (Болховітінова): матеріали Вісімнадцятої Міжнародної наукової конференції (Київ, 2-3 червня 2020 р.). Київ, 2020. С. 302-308.
20. Травкіна О. «Премудрий і боговгодний муж, милостивий пастор, невсипущий будівничий для реставрації зруйнованих церков та монастирів за свій кошт» (до офіційного відзначення 400-річного ювілею архієпископа Чернігівського і Новгорода-Сіверського Лазаря Барановича)". Сіверянський літопис. 2021. № 1. С. 46-71.
21. Травкіна О. Освітня діяльність чернігівського архієпископа Лазаря Барановича та заснування Чернігівського колегіуму. Церква - наука - суспільство: питання взаємодії на пошану київського митрополита Євгенія (Болховітінова): матеріали Дев'ятнадцятої Міжнародної наукової конференції (Чернігів, 28 травня 2019 р.). Київ, 2021. С. 317-322.
- Травкіна О. Про сонячний годинник другої половини XVII ст. на Іллінській церкві при Антонієвих печерах м. Чернігова". Сіверщина в історії України. Глухів, 2021. Вип. 14. С. 128-133.
23. Травкіна О. Лаврентій Крщонович — «значна й учена персона» Чернігівських Атен. Сіверянський літопис. 2022. № 5-6. С. 63-88.
25. Травкіна О. Списки чудотворної ікони "Охтирська Богородиця" із зібрання Національного архітектурно-історичного заповідника "Чернігів стародавній". Сіверщина в історії України. Глухів, 2019. Вип. 12. С. 419-424.
26. Травкіна О. Антимінси чернігівських ієрархів кінця XVII— початку XVIII ст." Могилянські читання: Пам'ять і пам'ятки Мазепиної доби: вивчення, збереження, осмислення / Нац. Києво-Печерський історико-культурний заповідник. Київ, 2019. С. 241-248.
27. Травкіна О. Реставрація, дослідження, збереження ікон другої пол. XVII — поч. XVIII ст. із зібрання Національного архітектурно-історичного заповідника "Чернігів стародавній". Музеї та реставрація у контексті збереження культурної спадщини: актуальні виклики сучасності: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., (Київ, 24-25 вересня 2020 р.). Київ, 2020, С. 273-278.
29. Травкіна О. "Сакральні образи Чернігівщини". Волинська ікона: дослідження та реставрація: матеріали XXVIII міжнародної наукової конференції (Луцьк, 1 жовтня 2021 р.). Луцьк, 2021. Вип. 28. С. 83-90.
- Нижник Л. Склад священнослужителів П'ятницької церкви м. Чернігова за кліровими відомостями XIX-XX ст. та реєстраційними картками початку XX ст. Церква-наука- суспільство: питання взаємодії на пошану київського митрополита Євгенія (Болховітінова): матеріали Сімнадцятої Міжнародної наукової конференції (Чернігів, 1 червня 2019 р.). Київ, 2019. С. 288-293.
31. Нижник Л. До питання про володіння П'ятницького монастиря м. Чернігова за часів Гетьманщини (за документами Центрального державного історичного архіву України та іншими джерелами). Сіверянський літопис. 2020. № 4. С. 24-33.
- Нижник Л. Поховання прихожан П'ятницької церкви на погостах церков і монастирів м. Чернігова в кінці XIX - на початку

XX ст. Сіверянський літопис. 2021. № 4. С. 28-32.

33. Нижник Л. До питання зміни екстер'єру чернігівської П'ятницької церкви. Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні. Ніжин, 2022. Вип. 31. С. 199-205.

34. Нижник Л. П'ятницька церква в Чернігові (1989-2021 рр.). Грааль науки. Вінниця, 2023. № 25. С. 535-539.

Ванжула О.М. Деякі аспекти процесу формування штатів духовенства чернігівського Спасо-Преображенського собору на початку XIX ст. Сіверщина в історії України. Глухів, 2019. Вип. 12. С. 211-215.

36. Ванжула О.М. Амбітні плани та сумні реалії Чернігівського державного історико-культурного заповідника наприкінці-1920 – на початку 1930-х рр. Сіверянський літопис. 2020. № 4. С. 113-130.

37. Ванжула О.М. Чернігівський Спасо-Преображенський собор в реаліях міського соціуму (1943-1960 рр.). Сіверщина в історії України. Глухів, 2020. Вип. 13. С. 66-72.

38. Ванжула О.М. Чернігівський Спасо-Преображенський собор за кліровими відомостями XIX-поч. XX ст. Сіверщина в історії України. Ніжин, 2021. Вип. 14. С. 231-237.

39. Ванжула О.М. Дослідження та реставрація чернігівського Спасо-Преображенського собору у другій половині 1960 – на початку 1970-х рр. Grail Science. Persodical scientific journal. Вінниця, 2022. Вип. 23. С. 443-448.

40. Ванжула О.М. Особливості формування штатів духовенства чернігівського Спасо-Преображенського собору на зламі XVIII-XIX ст.: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф.: «Trends, theories and ways of improving science» (Мадрид, 28 лютого – 03 березня 2023 р.). С. 155-160.

41. Рига Д. Руйнування споруди колишнього благородного пансіону Чернігівської класичної чоловічої гімназії в роки Другої світової війни. Сіверянський літопис. 2018. № 4. С. 53-57.

42. Рига Д. До питання про історіографію досліджень з історії діяльності Чернігівської класичної чоловічої гімназії у XIX-XX столітті. Сіверянський літопис. 2018. № 5. С. 143-147.

43. Рига Д. Скасування гімназійної освіти та процес становлення середніх навчальних закладів міста Чернігова у 20-30-тих роках XX ст. Сіверщина в історії України. Глухів, 2018. Вип. 11. С. 308-311.

44. Рига Д. Навчальні програми та предмети, які викладалися в Чернігівській класичній чоловічій гімназії у XIX ст. Сіверянський літопис. 2019. № 3. С. 153-161.

46. Рига Д. Криза загальної середньої освіти наприкінці XIX – на початку XX ст. та процес реформування гімназійної освіти українських міст (на прикладі Чернігівської класичної чоловічої гімназії). Родові таємниці Сіверянського краю: зб. матеріалів VIII-х історико-генеалогічних читань. Ніжин, 2022. Вип. 10. С. 72-80.

47. Гучок Ю., Рига Д. До питання про схожість та відмінність освітніх та навчальних принципів функціонування Чернігівської жіночої та чоловічої гімназій у XIX – XX ст. Сіверянський літопис. 2022. №5-6. С. 120-129.

48. Глухенький А. Священики синодальної релігійної громади Борисоглібського собору м. Чернігова у 20-х-30-х роках XX століття. Сіверщина в історії України. Глухів, 2019. Вип. 12. С. 290-293.

49. Глухенький А. Закриття Борисоглібського собору м. Чернігова на початку 1930-х років. Сіверянський літопис. 2020. № 4. С. 60-67.

50. Глухенький А. Борисоглібський собор XII ст. Чернігів. 2020. 64 с.

51. Глухенький А. Архієпископ Іван Павловський як будівничий Української Автокефальної Православної Церкви на Чернігівщині. Сіверянський літопис. 2021. № 4. С. 33-41.

Глухенький А. Діяльність релігійних громад Української автокефальної православної церкви у Чернігові у 20-х роках XX століття. Шрагівські читання. Чернігів, 2022. Вип. 5. С. 152-160.

Сергеев С. Відбудова споруд та приміщень Чернігівського історичного крайархіву в 40-50 рр. XX ст. Сіверянський літопис. 2019. № 1. С. 51-57.

56. Сергеев С. Деякі аспекти діяльності Чернігівського архіву у 20–30 рр. XX ст. Сіверянський літопис. 2020. № 4. С. 142–148.
- Сергеев С. Відновлювальні роботи в будинку архієпископа в м. Чернігові на поч. XIX ст. Могилянські читання: Відбудова християнських святинь України: історія, здобутки, перспективи: зб. наук. пр. / Нац. Києво-Печерський історико-культурний заповідник. Київ, 2020. С. 354–362.
58. Сергеев С. Споруда губернського правління в м. Чернігові в першій половині XIX ст. Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні. Ніжин, 2022. Вип. 31. С. 205–211.
59. Сергеев С. Архітектурні аспекти ремонтно-реставраційної діяльності казенних споруд м. Чернігова в першій половині XIX ст. на прикладі колишньої будівлі архієпископа. Комплексний підхід до модернізації науки: методи, моделі та мультидисциплінарність: матеріали II Міжнародної наукової конференції (Луцьк, 03 березня 2023 р.). Вінниця, 2023. С. 222–227.
60. Гучок Ю. Середні навчальні заклади міста Чернігова, після скасування гімназійної освіти у 1920-х роках. Інноваційні тенденції сьогодення у сфері природничих, гуманітарних та точних наук. Дніпро, 2023. URL: <https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/issue/view/> (дата звернення: 17.03.2023).
61. Михеєнко Н.А. Моніторинг температурно-вологісного режиму Будинку полкової канцелярії XVII ст. у м. Чернігові. Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні. Київ, 2020. Вип. 29. С. 277–282.
62. Шугалій О. Топографія давньоруського Чернігова за матеріалами літописних зводів. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. (Серія: Історичні науки). 2022. Т. 33 (72). № 3. С. 168–174
63. Шугалій О. Башти та баштоподібні споруди Чернігова давньоруського періоду. Сіверянський літопис. 2023. № 1. С. 21–29.
64. Черненко О., Новик Т., Луценко Р. Новітні архітектурно-археологічні дослідження на Чернігово-Сіверщині. I Всеукраїнський археологічний з'їзд: програма роботи та анотації доповідей (Ніжин, 23–25 листопада 2018 р.). Київ, 2018. С. 174–175.
65. Черненко О., Новик Т., Жаров Г. Дослідження на території Окольного граду стародавнього Чернігова. Археологічні дослідження в Україні 2018. Київ, 2020. С. 272–274.
66. Черненко О., Т. Новик Т. Дослідження на території стародавнього Чернігова. Археологічні дослідження в Україні 2017. Київ, 2019. С. 352–354.
67. Казаков А., Новик Т., Солобай П. Дослідження в Чернігові. Археологічні дослідження в Україні 2019. Київ, 2020. С. 363–364.
68. Черненко О., Новик Т. Про час будівництва церкви на Верхньому замку Чернігова. Opus mixtum. Київ, 2021. № 9. С. 127–136.
- Androshchuk Fedir, Novyk Tetyana A Viking Age spearhead from Sedniv. A Viking Century: Chernihiv area from 900 to 1000 AD / ed. by Stepan Stepanenko (Occasional Monographs. Hlib Ivakin memorial series 6), Paris, 2022. P. 399–404.

8. Звітна документація

Кількість сторінок в звіті: 36

Мова звіту: Українська

Кількість файлів у звіті: 1

9. Заключні відомості

Перелік осіб-виконавців

Ванжула Олена Миколаївна

Гаркуша Алла Броніславівна

Глухенький Андрій Анатолійович

Гучок Юлія Анатоліївна

Михеєнко Наталія Анатоліївна

Непотенко Інна Василівна (к. і. н.)

Нижник Людмила Михайлівна

Рига Данило Вячеславович

Сергеев Сергій Михайлович

Травкіна Ольга Іванівна (к. і. н.)

Шугалій Олександр Сергійович

Керівник організації:

Соболь Юрій Олексійович

Керівники роботи:

Непотенко Інна Василівна

**Керівник відділу реєстрації наукової діяльності
УкрІНТЕІ**

Юрченко Т.А.